

ansigter. Dette stumspil er yderst virkningsfuldt – som jeg sagde: billeder, der taler.

Når den effektglade Bergman går stille med dørene, kan han udrette underværker. I »Skammen« udmærker han sig ved – på trods af de voldsomme begivenheder – at være usædvanlig diskret. Højdepunktet nås i den scene, hvor Jan og Eva besøger antikvitetshandleren Frederik (her bør skuespillerens navn nævnes, det er *Hans Alfredson*). Finere kunne Bergman ikke give udtryk for den usikkerhed og afgemt et menneske må føle lige før ragnarok. Frederik har resigneret, men han formår kun at affinde sig med sin skæbne ved at holde liv i et meget spinkelt håb om at få overdraget en eller anden administrativ opgave. Med vemod gør man sig klart, at den elskelige mand ikke vil kunne klare sig igennem, han vil gå under sammen med sin Meissen-porcelænsspilledåse og al den skønhed, der er i verden. Og Bergmand lader sit kamera gå på vandring rundt i stuen som for at tage afsked med nogle af de kostelige sager, som findes dér: et inderligt melankolsk farvel. Den helt igennem vidunderlige scene kan minde en smule om den smukke Tryllefløjte-scene i »Vargtimmen«, men den er endnu smukkere. Bergman har talt meget om musik siden »Persona«, og man ville utvivlsomt kunne glæde ham ved at sige, at antikvitetshandlerens i »Skammen« træffer ens nervesystem på omtrent samme måde som hvis man lyttede til en ædel musiksats, en elegisk nocturno, i genial og unik udførelse.

Albert Wiinblad.

The Graduate (Fagre voksne Verden) USA 1967

Prod.: Embassy Pictures – Lawrence Turman. Instr.: Mike Nichols/ass: Don Kranze. Manus.: Calder Willingham og Buck Henry efter roman af Charles Webb. Foto: Robert Surtees (t-c/panavision). Klip: Sam O'Steen. Musik: David Grusin, sange »Sounds of Silence« – »Scarborough Fair« – »Mrs. Robinson« – »April Come She Will« komponeret, skrevet og sunget af Simon & Garfunkel. Arkitekt: George Nelson (også dekoration). Medv.: Anne Bancroft, Dustin Hoffman, Katharine Ross, William Daniels, Murray Hamilton, Elizabeth Wilson, Brian Avery, Walter Brooke, Norman Fell, Elizabeth Fraser, Alice Ghostley, Buck Henry, Marion Lorne, Harry Holcombe, Lainie Miller. Prem.: Imperial 9. 9. 1968. Udlejning: United Artists. Længde: 105 min., 2900 m, gul.

Først, under forteksterne, er der bare et ansigt, anspændt og tillukket, med øjne, der stirrer uden at blinke, som fiskene i det akvarium, der danner baggrunden for filmens første »egentlige« billede. Ansigtet tilhører den 21-årige Benjamin Braddock, der efter endt college-uddannelse vender hjem til Los Angeles for at holde sommerferie. Han har været en flittig duks, og i hans forældres øjne er han et status-symbol på linie med swimming-pool og flot bil.

Dette er udgangspunktet. Den første pointe er da, at Benjamin er håbløst umo-

den. Denne leder af sit college's diskussionsklub aner ikke, hvad han skal stille op med sig selv, hverken intellektuelt eller følelsesmæssigt. Ved det selskab, hans forældre holder for at fejre hans hjemkomst, er han en fjoget kastebold mellem velmenende gæstegratulanter, og da husveninden Mrs. Robinson sætter sig for at forføre ham, begriber han hverken hvad hun er ude efter eller hvad et forhold vil medføre. Han er simpelt hen blot konventionelt moralsk forarget.

I disse første scener gennemfører Mike Nichols en fabelagtig virtuos balanceakt, som han beundringsværdigt holder gående filmen ud. Han skaber sympati omkring den lidt ynkelige Benjamin, dels gennem Simon and Garfunkels roligt alvorlige musik, dels gennem Dustin Hoffmans fremragende præstation, der hele tiden giver antydninger af indestængte følelser og tanker, som er nær ved at blive forløst. Benjamin er altså hverken den overlegne, bedrevidende outsider eller det ligegyldige pjok, men måske det definitive portræt af en følsom ung mand i forlænget pubertet. Man opfordres til at tage hans følelser alvorligt, men le ad hans groteske opførsel. Mike Nichols følger den store komiker-tradition fra Chaplin til Jerry Lewis.

Den komiske teknik, hvis fuldkommenhed allerede har placeret Mike Nichols som det største komedieinstruktør-talent i den yngre Hollywood-generation, minder ellers snarere om Buster Keatons *dead pan*-stil. Dustin Hoffman kan være både hjertegribende og lattervækkende udtryksfuld uden at fortrække en mine. Og hele filmen har en næsten Keatonsk præcision i billed- og sceneopbygning og komisk pointering.

Alvor og humor blandes gang på gang med stor effekt. Det første nærbillede af Benjamin med akvariet som baggrund er alvorligt, men scenen glider hurtigt over i det komiske, da først faderen, dernæst moderen gør sin entré, og den komiske virkning forstærkes ved, at den samme billedinstilling holdes, så forældrene ligesom træder ind mellem publikum og Benjamin. Med lige så overlegen sikkerhed kan Nichols lade en scene udvikle sig fra det farceagtige mod det alvorlige. Benjamin præsenteres for eksempel lattervækkende i sit frømandskostume. Men efter at de satiriske og komiske points er scoret, placerer Nichols sit kamera i Benjamins sted, antager frømandens synspunkt og følger ham ned under vandet i svømmebassinet, hans eneste tilflugtssted. Nichols er på én gang den følelsesmæssigt indforståede og den ironisk erfarne, han bevæger sig ind i og ud af Benjamin uden et øjeblik at forråde ham.

Vand- og akvariesymbolikken er smukt og selvfølgelig gennemført. Indledningens Benjamin lever i sit naturlige element under vandet, og det er i den forbindelse næppe tilfældigt, at han må fiske sin bilnøgle op fra akvariets dyb efter at Mrs. Robinson har smidt den i. Han ser sine omgivelser som groteske akvariefisk, men han er selv en kold fisk i denne vandverden. Han dukker først op til overfladen, da han kommer i seng med Mrs. Robinson. Nu flyder han ovenpå i lad velvære og dykker kun ned igen, når forældrene går ham på klingen. Her er synspunktet snarere epikuræisk end puritansk. Derimod har nogle ment at kunne udlede en puritanisme af fortsættelsens realistisk klare erkendelse af et rent seksuelt betinget forholds uholdbarhed.

Mrs. Robinson er filmens mest problematiske figur. Anne Bancroft giver hende i sin bravour-præstation en glamour, der gør det lidet sandsynligt, at Benjamin skulle være hendes eneste seksuelle redningsplanke. Motiverne til hendes ondsksfuldhed og frustration skitseres kun eller ses fra Benjamins fordomsfulde synsvinkel. Men i scenen på hotelværelset, hvor lyset tændes og slukkes, holdes den samme subtile balance, som i de bedste af filmens øvrige afsnit. Man tror først, at scenen skal illustrere Mrs. Robinsons manglende evne til at etablere andet end en seksuel kontakt, indtil Benjamins kluntede taktløshed og selvtilfredse naivitet skutter hende i det mest sympatiske lys i den givne situation.

Mrs. Robinson sørger for Benjamins seksuelle modning, datteren Elaine for hans følelsesmæssige. Hun er hans første forelskelse, en ret almindelig pige, ubeslutsom og impulsiv. I den sidste del af filmen, der skildrer hvordan Benjamin vinder hende, ændres tonefaldet i retning af det mere romantiske, uden at humoren helt tabes af syne. Benjamin handler stadig ofte latterligt, men der er nu mere respekt bag latteren, for han har frigjort sig fra miljøets pres og handler konsekvent i overensstemmelse med sine følelser. Filmen belønner hans romantiske stærthed i en slutskovens, der igen illustrerer Nichols' balancekunst ved uden skurrende toner at veksle mellem det groteske og det følelseladede. Benjamins løb mod kirken bliver ikke blot en kamp mod tiden, men samtidig mod skæbnen. Han filmes med telelinse, så det virker som om han ikke kommer ud af stedet, hvorpå et befriende klip forbinder ham med kirken og muligheden for en lykkelig fremtid. Sekvensens virtuose billedrytmik underbygges effektivt af Simon and Garfunkels guitar-spil.

I mine øjne er »The Graduate«, billede for billede og scene for scene, tressernes hidtil bedst iscenesatte og mest originale Hollywood-komedie. Lad mig til slut give to små eksempler på den komiske fornemmelse og forfinede følelsesmæssige intuition, der udmærker filmen som helhed. I det afsnit, hvor Mrs. Robinson er ved at forføre Benjamin på første sal, er kameraet på et vist tidspunkt placeret på en sådan måde, at hoveddøren neden for trappen optager en central plads i billedkompositionen. Uden at være særlig påfaldende er denne placering lige akkurat så slående, at man kommer til at dele Benjamins frygt for, at døren pludselig skal gå op og Mr. Robinson træde ind. Der kommer *ikke* nogen ind gennem døren, og det er naturligvis netop pointen. – Filmens slutning er en stiliseret happy-end. Den slags afrundinger skammer de fleste instruktører sig tydeligvis over, og de sørger derfor for at få dem overstået hurtigst muligt. Men Mike Nichols tør stå ved sin happy-end og han demonstrer igen i den afsluttende bus-scene sin balance-kunst mellem det følelsesfulde og farceagtige. Først kommer gag'et: passagerernes forundring over, at Elaine kører i bus i brudekjole. Og så følelsen: Benjamins og Elaines tavse falden til ro på bussens bagsæde. Her lader Nichols dem sidde og puste ud et øjeblik, uden at de ser lykkeligt på hinanden, som klichéen kræver. I stedet lyser Benjamins ansigt op i et grin, der først og fremmest er rettet mod ham selv og besegler hans sejr og endelige modning.

Morten Piil